

«ТАСДИК МЕХНАМ»
Ректори Донишгоҳи давлатии молия
ва иқтисоди Тоҷикистон
н.и.и., дотсент Абдуалимзода Ҳ.А.

« 03.03.2022

ХУЛОСАИ

кафедраи иқтисоди корхонаҳо ва соҳибкории Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон

Диссертасияи Маҳмадалӣ Бахтиёр Набӣ дар мавзӯи “Такмили танзими омили экологӣ дар таъмини рушди устувори иқтисодиёти минтақа: назария ва амалия”, барон дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.03 - иқтисодиёти минтақавӣ ва ҳудудӣ дар кафедраи иқтисоди корхонаҳо ва соҳибкории факултети иқтисод ва бизнеси Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон омода гардидааст.

Дар марҳилаи омода намудани диссертасия Маҳмадалӣ Бахтиёр Набӣ ҳамчун докторанти кафедраи иқтисоди корхонаҳо ва соҳибкории факултети иқтисод ва бизнеси Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон, фаъолият намуд. Ҳамзамон Маҳмадалӣ Бахтиёр Набӣ аз соли 1993 фаъолияти кориашро ба сифати директори ширкати хусусии автосалон “Интер Душанбе” оғоз намуд. Дар тӯли ин солҳо дар вазифаҳои нозири андоз, сарнозир, сардори шуъбаи бақайдигирии шуъбаи методологияи андозсупорандагони Кумитаи андози назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, сармутахассиси раёсати танзими анъана ва ҷашни маросимҳои, мудири баҳши Шуъбаи шугл ва ҳифзи иҷтимоӣ, сармутахассиси раёсати рушди иҷтимоӣ ва ёрдамчии Роҳбари Дастгоҳи иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муаллими калони кафедраи «Андоз ва андозбандӣ»-и, сардори шуъбаи кадрҳо, дотсенти кафедраи «Андоз ва андозбандӣ», докторант-коромӯзи кафедраи «Назарияи иқтисодӣ»-и Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон, дар вазифаи директори муассисай давлатии таълимии Коллеци кӯҳии ба номи С. Юсурова дар назди Донишкадаи кӯҳию металлургии Тоҷикистон ва ректори Донишкадаи кӯҳию металлургии Тоҷикистон бо муваффақият фаъолият намуда истодааст.

Маҳмадалӣ Бахтиёр Набӣ соли 1993 Донишгоҳи давлатии Ростови лаби Дон ба номи М.А. Суслови (дорондаи ордени Байраки Сурхи Мехнат) Федератсияи Россияро аз рӯи ихтисоси сиёсатшинос, омӯзгори фанҳои сиёсӣ (диплом ЦВ №499949) хатм намуд.

Соли 2002-Донишкадаи андоз ва хуқуки Тоҷикистон аз рӯи қасби иқтисодчӣ-бозраси андоз (Аълоҷӣ, диплом ТСН № 0034169);

Соли 2005-Донишкадаи иқтисодии Тоҷикистон аз рӯи ихтисоси хуқуқшинос (Диплом ДТО №0007268);

Маҳмадалӣ Бахтиёр Набӣ соли 2015 дар мавзӯи “Танзими давлатии муносибатҳои экологӣ-иктисодӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон” аз рӯи ихтисосӣ 08 00 01 – назарияи иқтисодӣ дифӯ намудааст. (Диплом № 023073)

Маҳмадалӣ Бахтиёр Набӣ Муаллифи беш аз 70 кори илмии чопшуда дорад, ки 53- тоаш доир ба масъалаҳои рисолаи диссертационӣ буда дар маҷаллаҳои тақризшаванд ба ҷараӣ дарёftи дараҷаи доктори илм нашр гардидааанд: Муҳимтарини онҳо:

Мавзӯи тадқиқоти диссертационӣ дар ҷаласаи Шӯрои олимони Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисодӣ Тоҷикистон аз таърихи 03.05.2017, таҳти протоколи №9/6.2 тасдик шудааст.

Мушовири илмӣ Шарифзода Мӯмин Машокир, доктори илмҳои иқтисодӣ, профессор ректори Донишгоҳи давлатии ҳукуқ, бизнес ва сиёсати Тоҷикистон мебошад.

Оид ба натиҷаи муҳокимаи рисолаи докторӣ дар мавзӯи “Такмили танзими омили экологӣ дар таъмини рушди устувори иқтисодиёти минтақа: назария ва амалия” ҷунин ҳулоса қабул карда шуд:

Баҳодиҳии кори иҷроқардаи үйвонҷӯ. Диссертасияи Маҳмадалӣ Бахтиёр Набӣ актуалӣ буда, кори мустақилона ва анҷомёфтai тадқиқотӣ оид ба такмили танзими омили экологӣ дар таъмини рушди устувори иқтисодиёти минтақа: назария ва амалия арзёбӣ гаштааст. Дар диссертасия асосҳои назариявии ташаккули муносибатҳои экологӣ ва иқтисодӣ дар заминаи рушди соҳибкории экологӣ ва таҳияи тавсияҳои илмӣ оид ба такмили танзими давлатии онҳо дар иқтисодиёти минтақавии Тоҷикистон асоснок карда шудааст.

Муҳиммияти тадқиқоти илмӣ: Дар зинаи муосири рушди иҷтимоӣ – иқтисодиёти минтақавӣ дар шароити мураккаби ҷаҳонишавии ҳоҷагии ҷаҳонӣ ва дар алоқаи зич бо равандҳои робитаҳои минтақавӣ вобаста ба ташкили иқтисоди бозории иҷтимоӣ – мавқеъӣ ислоҳот гузаронида шудааст. Дар самти баланд бардоштани самаранокии танзими робитаҳои экологӣ – иқтисодӣ дар раванди рушди иҷтимоӣ – иқтисодӣ бо назардошти дастгирии сифати муҳити зист аз нав ташкил кардани институтҳои мавҷуда талаб карда мешавад.

Гузаронидани маҷмӯи ислоҳотҳои бозорӣ дар солҳои истиқлолияти давлатии рушди иқтисодиёти минтақаҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, пайдарпай васеъшавии шабакаҳои корхонаҳои тиҷорати ҳурд ва миёнаро имкон дод, ки дар ҳамаи баҳшҳо ва соҳаҳои иқтисоди минтақаро дод. Онҳо истеҳсоли озоди маҳсулотро, тадбики фаъолияти ҳудро бо мақсади ба даст овардани даромади максимум ва ҳалли масъалаҳои ҷиддии фаъолияти ҳаётни аҳолӣ ва захираи бехатарии экологӣ ва самаранокии ҳалли масъалаҳои экологиро ҳамчун нақшаи дуюм ба қафо тела доданд. Вобаста ба ин заруроти тағйирёбии кардиналии муҳити коркарди таркиби соҳибкорӣ, муайянкунандай нигоҳдорандай муҳити зист ошкор мебошад.

Дар раванди ташаккули соҳибкорӣ дар намуди иқтисоди бозории Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳолати ғояҳои асосӣ ба соҳибкории экологӣ машғул шавад, ки фаъолияти он ба самти таъмини рушди устувори иҷтимоӣ – иқтисодии кишвар равона карда шавад. Рушди робитаҳои экологӣ – иқтисодии

субъектҳои хочагидорӣ бояд ба истифодаи манбаъҳои барқароршаванд ва фонди технологияи захиракунанда, паст кардани дифференсиатсияи даромадҳо, таъминкунандай одилонаи иҷтимоӣ ва иқтисодӣ дар ҷомеа така кунанд. Тағйирёбии фундаменталии гузариши робитаҳои экологӣ – иқтисодӣ дар системаи аз нав бавучудоварандаи раванд сабаби зарурати рушди соҳибкории экологӣ ва ташаккули таркибӣ, иқтисоди бозории комил, ки асосноккунии илмии рафтор ба идоракуни раванд, вобаста ба мувозинати рушди иқтисодӣ, бо расонидани хатари камтар ба муҳити атроф, мубрамии кори илмӣ онро пешниҳод мекунад.

Иштироки шахсии муаллиф дар ҷараёни ба даст овардани натиҷаҳои дар диссертатсия баёншуда. Диссертатсия кори илмий-тадқиқотии мустақилонаи муаллиф мебошад. Аз тарафи унвонҷӯ муҳиммияти мавзӯъ аз нуктаи асосҳои концептуалии фаъолият ва рушди бозори хизматрасониҳои экологиро ба мардум дар асоси омӯзиш ва пажӯҳиши корҳои олимону иқтисодчиёни ватаний ва ҳориҷӣ шарҳ дода, ва нақши онро дар соҳтори иқтисодиёти минтақавӣ ошкор кардааст; ҳусусиятҳои мушкилоти рушди бозори хизматрасониҳои экологӣ ба аҳолӣ омӯхта ва муайян карда шуда, таҳлили вазъи ҳозира ва рушди ин бозор дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар асоси омилҳои муайяншуда, минбаъд баланд бардоштани самаранокии бахши хизматрасонии ҷамъиятий бо назардошти кам кардани таъсири манғии рушди босуръати соҳаи кишоварзӣ, ифлосшавии муҳити зист ва ва истифодаи гайрисамаранок, захираҳои азими захираҳои табии, истеҳсоли партовҳо ва монеаҳои дигар барои энергияи устувор рушди соҳибкории экологӣ.

Мавзӯи таҳқиқот муносибатҳои экологӣ ва иқтисодӣ мебошанд, ки дар раванди ташаккули соҳибкории экологӣ ва танзими давлатии онҳо, ки суръати устувори рушди иқтисодро таъмин мекунанд дар амал татбиқ карда шудаанд.

Дурустии натиҷаҳои илмӣ ва ҳулосаҳои асосӣ. Бозори хизматрасонии экологӣ яке аз бахшҳои соҳаи хизматрасонӣ ба ҳисоб меравад, ки дар шароити муосир яке аз самтҳои пешомадноки иқтисодиёт буда, доираи васеи фаъолиятре аз наклиёт ва савдо сар карда, то сугурта ва маориф фаро мегирад. Соҳаи хизматрасонӣ дар байни самтҳои асосии рушди иқтисодӣ дар аксари кишварҳои ҷаҳон ҷой гирифта, имкон медиҳад, ки эҳтиёҷоти ҳам фарди алоҳида ва ҳам гурӯҳҳои гуногуни иҷтимоӣ ва дар маҷмӯъ ҷомеаи инсонӣ қонеъ карда шаванд.

Таҳлили тафсирҳои сершумори истилоҳи «хидмат» имкон дод, ки онҳоро ба ду гурӯҳи калон муттаҳид намоем, ки дар гурӯҳи аввал тафсирҳое мавҷуданд, ки истилоҳи «хизматрасонӣ» -ро ҳамчун амал, ва дуввум - мағҳуми «хизматрасонӣ» ҳамчун натиҷаи фаъолият мебошанд.

Тағовути асосии байни бозори хидматрасонӣ ва дигар бахшҳои бозор дар он аст, ки то он даме, ки хизматрасонӣ баҳо дода нашавад, хидмат танҳо дар лаҳзаи пешниҳодшуда пайдо мешавад ва то он дам вай нопадид аст. Бояд иқрор шуд, ки бахши хидматрасонӣ вазифаҳои мушаххаси худро дорад, ки муҳимтарини онҳо функцияҳои иқтисодӣ мебошанд, ки яке аз онҳо нигоҳдории истеҳсоли молҳои моддӣ ва вазифаҳои иҷтимоӣ мебошад, ки яке аз муҳимтарин он қонеъгардонии пурраи эҳтиёҷоти аҳолӣ мебошад дар

намудҳои гуногуни хизматрасонӣ. Зарур аст, ки намояндагони бахшҳои ҷамъиятӣ ва тиҷорати ҷомеаи Тоҷикистон дарк намоянд, ки хифзи муҳити зист бояд яке аз афзалиятҳои баландтарини ҳама гуна фаъолияти соҳибкорӣ бошад.

Ҷумҳурии Тоҷикистон дорои захираҳои маҳдуди замин мебошад, ки ба таназзули хок дучор шудаанд. Масоҳати замини ба эрозия дучоршуда 2,65 миллион га. Аз ҳамаи заминҳои мавҷудаи қишоварзӣ, 4,33 миллион гектар ба биёбоншавӣ мубаддал мешавад. Ҷумҳурии Тоҷикистон аз захираҳои об бой аст, аз нисф зиёди тамоми захираҳои оби Осиёи Марказӣ дар қаламрави он ташаккул меёбанд. Амнияти обтаъминкуни аҳолӣ 13,5 ҳазор m^3 ба як нафарро ташкил медиҳад. Ҳамзамон, қишиваре, ки аз захираҳои об бой аст, метавонад танҳо 59% аҳолиро бо оби тозаи нӯшокӣ таъмин намояд. Коршиносон мегӯянд, ки дар дарёҳои Тоҷикистон бактерияҳое, ки ба партовҳои майшӣ мераванд, назар ба дарёҳои давлатҳои пешрафтаи саноатӣ 40-45 маротиба зиёдтар аст ва ин яке аз мушкилоти ҷиддии экологӣ дар ҷумҳурӣ мебошад. Масъалаи сифати ҳаво яке аз масъалаҳои асосии экологии минтақаҳои саноатӣ ва шаҳрҳои ҷумҳурӣ мебошад. Баъзе бахшҳои иқтисодиёти миллии Тоҷикистон ба атмосфера ва муҳити зист дар сатҳи хеле баланд таъсир мерасонанд.

Яке аз роҳҳои самараноки ҷалби сармоя ва технологияҳо барои рушди бозори экологӣ истифодаи механизмҳои шарикӣ давлат ва бахши ҳусусӣ мебошад. Ба туфайли ин маҷмӯа истифодаи самараноки маблағҳои шаҳсӣ ва захираҳои давлатӣ имконпазир мегардад. Бо танзими дурусти ин омилҳо, баланд бардоштани самаранокӣ дар ҷараёни истехсоли молҳо ва ҳадамоти экологӣ.

Густариши ҳамкорӣ дар истехсол ва амалигардонии хизматрасонии экологӣ ба мо имкон медиҳад, ки нақшаи ҳамкориҳои тиҷориро бо мақомоти давлатӣ ва маҳаллӣ ҷиҳати ташкили иншооти инфрасоҳторӣ барои бозори ҳадамоти экологӣ беҳтар созем (ширкатҳои маҳсус, марказҳои иттилоотӣ ва омӯзишӣ, фондҳои экологӣ ва гайра); таълим дар муассисаҳои олии таълимӣ; иштирок дар иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, инчунин машваратҳо дар мақомоти қонунгузорӣ оид ба таҳияи санадҳои меъёрии ҳукуқӣ, ки ба рушди соҳаи экологӣ нигаронида шудаанд.

Навғонии илмии таҳқиқот дар инкишофи назария, методологияи таҳқиқи омили экологӣ ва коркарди низоми тадбирҳои амалӣ оид ба ҳал ва танзими муаммоҳои экологӣ дар самти ноил гаштан ба рушди устувори минтақа зохир мегардад.

Муқаррароти асосӣ ва натиҷаҳои таҳқиқот, ки навғониҳои илмиро дарбар мегиранд, инҳоанд:

- мундариҷаи концепсияи рушди устувор чун парадигмаи ҳалли муаммоҳои экологӣ дар сатҳои гуногуни (мега-, макро-, мезо-, микросатҳ) дар асоси муносибати низомманд ғанӣ гардонида шудааст. Дар асоси он исбот гардидааст, ки таъмини устуворӣ дар доҳили ҳуди низом ва ҳосиятҳои он гузошта шудааст: қобилият ба ҳудинкишоф, ҳудтanzимкунӣ, муқобилаят ба омилҳои ноустуворкунанда, ҳамчунин мавҷудияти ҳамкории мутакобилаи ҳамаи зернизомҳоро таъмин мекунанд;

- шархи муаллифии принсипҳои таъмини рушди устувории иқтисодиёти минтақа дода шудааст. Тибқи он алоқамандии сатҳи баланди иҷтимоию иқтисоди минтақа бо низоми дар худ иҳотакунандай он, яъне муҳити табии асоснок карда шудааст, ки зарурати ҳатмӣ ба инобат гирифтани принсипҳои зерин пешниҳод гардидааст: а) коркарди лоиҳаи рушди иқтисодӣ бояд ба низоми экологиии таъмини ҳаётӣ аҳолӣ мувофиқат кунад; б) таксими одилонаи захираҳо ва имкониятҳо на танҳо барои насли аҳолии мусир, балки барои наслҳои оянда, ҳамчунин барои ҳайвоноту наботот мутобиқат намояд; в) самаранокии сармоягузорӣ дар асоси андозаи ҳиссавӣ, беҳтар гардонидани сармояи табиии он арзёбӣ карда шавад;

- исбот шудааст, ки дар раванди густариши муносибатҳои иқтисодиёти бозорӣ, мақсади асосии субъектҳои ҳочагидорӣ ба даст овардани фоида мебошад, ки он дар бештар ҳолатҳо пайваста бо суйистисмори захираҳои табии, вайрон гаштани муҳити зист дар таъмини рушди иқтисодиёти минтақаҳо амалӣ мегардад, ки минбаъда таъсири манғӣ ба фаъолияти ҷамъият дорад, сатҳи ифлосшавии табиатро ба вучуд оварда, қонеъ гардонидани талаботи ояндаи аҳолиро зери ҳавф мегузорад. Нишон дода шудааст, ки ҳарактери комплексии тадбирҳо оид ба ҳалли муаммоҳои экологӣ, баҳри беҳтар намудани муҳити зист мусоидат намуда, ноил шудан ба ҳадафҳои рушди устувори иқтисодиро бояд таъмин ҳоҳад кард.

- асоснок гардидааст, ки услуби арзёбии вазъи экологӣ дар илми мусири иқтисодӣ бисёрҷабҳа ва гуногун буда, интиҳоби он барои истифодабарӣ аз ҳадафҳои таъмини рушди устувори иқтисодӣ дар минтақаҳои алоҳида вобаста аст. Гурӯҳбандии нишондиҳандаҳои арзёбии вазъи экологӣ дар самтҳои зерин сурат гирифтааст: а) дастрасии технологияҳои инноватсионие, ки ба экология, равона карда шудааст дастрас мебошанд, ҳисоб карда шудааст; б) таҷдидшаванда, ки ҳамчун “коэффициенти самаранок” ҳиссаи ҳароҷоти мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии маҳалӣ ба масъалаҳои экологӣ дар маҷмуаи маҳсулоти минтақа (МММ) барои ҳар як гурӯҳи ҳароҷот; г) соҳторӣ, ки аз ҷиҳати нишондиҳандаҳои самаранокии субъектҳои иқтисодиро дар минтақа муайян менамояд;

- исбот гардидааст, ки дар минтақа партови обҳои ифлосшуда солҳои охир ба маротиб зиёд шуда боиси вайрон гаштани муҳити зист гардидааст. Исбот карда шудааст, ки муаммоҳои экологӣ дар вилояти Суғд дар солҳои охир шадид гардида тамоюли афзоиш дорад, ки он бо зиёдшавии иқтидорҳои саноатӣ, микдори воситаҳои наклиётӣ дар байни аҳолӣ, бо мақсади дарёғти фоида гайрисамаранок истифодабарии захираҳои табии, бо техникаю технологияи фарсадаву кӯхна алоқаманд аст. Исбот гардидааст, ки вилояти Суғд дар байни минтақаҳои ҷумҳурӣ аз рӯйи паҳн намудани моддаҳои заарнок аз манбаъҳои доимии ихроҷ ба ҳавои атмосфера мавқеи саввумро дорад, сарбории он ба ҳудуди минтақа, инчунин ба ҳар як нафар аҳолии вилоят низ тамоюли афзоиш дорад, ки мақомотҳои маҳаллии давлатии иҷроия бояд таваҷҷӯҳи хоса дихад.

* муайян шудааст, ки тибқи меъёри ба ҳавои атмосфера паҳн намудани моддаҳои заарноки тозанашуда аз манбаъҳои доимии ихроҷ вилояти Суғд дар

байни минтақаҳои чумхурӣ мавқеи дуввумро дорад. Сабабҳои асосии вазъи мазкурро бо далелҳои зерин алокаманд аст: - мавҷудияти зиддият байни субъекти иқтисодии минтақа, баҳри таъмини рушд; - манфиатҳои субъектҳои хоҷагидорӣ бо таъмини амнияти экологӣ; - нокифоя будани маблағузорӣ барои ҳифзи муҳити зист; - номувофиқати техника, технологияи мавҷуда дар соҳаи саноат ва талаботу стандартҳои экологӣ; - тафаккури сусти маърифати экологӣ дар байни аҳолӣ; - сатҳи нокифояи таҳассусмандии заҳираҳои меҳнатӣ дар истеҳсолоти молу хизматрасониҳо;

• исбот карда шудааст, ки дар вилояти Суғд аз рӯйи концентратсия бештари моддаҳои ифлоскунандай ҳаво шаҳрҳои Хӯҷанд, Панҷакент, ноҳияҳои Б. Гафуров ва Айнӣ пешсафанд, ки бо сатҳи баланди зичи ҷойгиршавии корхонаҳои саноатӣ ва аҳолӣ дар ин ҳудудҳо вобаста аст. Ҳамзамон, исбот гардидааст, ки соғ (безарар) кардани партовҳои аз манбаҳои доимии ифлоскунандай ҳавои атмосфера дар шаҳру ноҳияҳои номбаршуда (бо истиснои ш. Панҷакент) сатҳи баландро дошта бошад ҳам, минбаъд дар ҳалли муаммоҳои экологӣ баҳри таъмини рушди устувор ҷалби сармоягузориро самти афзалиятноки сиёсати иқтисодии ҳуд кабул намояд.

• асоснок карда шудааст, ки бакордарории фондҳои асосӣ (мучаҳазгардонии техникаю технологияи инноватсионӣ) дар ҳудуди вилояти Суғд, ҳоло ба мақсади сиёсати танзими муаммоҳои экологӣ ва рушди иқтисодӣ ҷавобгӯ намебошад. Зоро ҳиссаи сармоягузорӣ ба фондҳои асосӣ нисбат ба маҷмуаи маҳсулоти минтақа дар солҳои охир тамоюли паствашӣ дорад. Новобаста аз он исбот гардидааст, ки аз рӯйи критерияи бакордарории фондҳои асосӣ ба ҳар сари аҳолӣ дар байни минтақаҳои чумхурӣ ш. Душанбе, дар байни шаҳру ноҳияҳои зерини вилояти Суғд бошад, Хӯҷанд, Б. Гафуров, Исфара, Ҷ. Расулов, пешсаф буда, дар сафи ақиб мондаҳо Айнӣ, Деваштич, Зафаробод, Кӯҳистони Маҷҷӯҳ, Шаҳристон мебошад. Исбот гардидааст, ки бояд аз навсозии фондҳои асосӣ бо унсури нави инноватсионӣ дар корхонаҳои истеҳсолии шаҳру ноҳияҳои вилоят таваҷҷӯҳ дода шавад;

• асоснок гардидааст, ки дар сиёсати сармоягузории чумхурӣ Тоҷикистон дар самти ҳифзи гӯшаҳои нодири табиат бо назардошти вазъи экологии вилояти Суғд ташкили мамнунгоҳҳо, паркҳои табии, парваришгоҳҳо ба назар гирифта амалӣ карда шавад, ки ҳоло онҳо дар ҳудуди вилоят мавҷуд нест. Зоро ҳоло манзараҳои нотакрори баландкӯҳҳои ноҳияҳои Шаҳристон, Кӯҳистони Маҷҷӯҳ, Деваштич, Исфара, набутот ва ҳайвонотҳо дар ин манзилҳо дар зери хатари нобудшавӣ қарор дорад.

• коркарди амсилаи иқтисодии-математикӣ, баҳри арзёбии микдории равобит байни муаммоҳои экологӣ (афзоиши партовҳои заараронк ба ҳавои атмосфера) ва нишондиҳандаҳои иҷтимоиву иқтисодии вилояти Суғд, ки зоро рушди фаъолнокии истеҳсоли сарбории бевосита ба муҳити зист доро мебошад. Дар асоси ҳисобҳо муайян гардидааст, ки байни онҳо равобити зич мавҷуд буда дар шароити муосир афзоиши моддаҳои заараровар ба атмосфера нисбат ба омилҳои якум, шумораи корхонаҳои саноатӣ, дувум сатҳи рушди маҷмуаи маҳсулоти минтақа нисбатан ҳасос аст. Исбот гардидааст, ки дар эҳёи

корхонаҳои саноатӣ бештар ташкили онҳо бо технологияҳои инноватсионӣ ба экология нигаронидашуда аҳамият дода шавад.

- асоснок карда шудааст, ки ҷанбаи муҳими танзими вазъи экологии минтақа таъсиррасонии муҳити зист, ташкили механизми салоҳиятдори маблағузорӣ ва қарздиҳӣ оид ба ҳифзи экологӣ мебошад. Дар шароити буҳрони иқтисодӣ, имкониятҳои маблағузории бучет хеле маҳдуданд, ташкили “Фонди маҷаллии экологӣ” мувофиқи мақсад аст, ки бояд ҳамаи сарчашмаҳо, яъне бучавӣ, гайрибучавӣ, ҷаримаҳо, маблағҳои хайрияйӣ, соҳибкорӣ ва гайраҳо гани карда шаванд. Фонди мазкур манбаи таъиноти маҳсус дошта барои эҳтиёҷоти дигар истифода нашавад.

- коркард ва пешниҳоди маҷмуаи тадбирҳо оид ба самаранок идора намудани рушди экологиву иқтисодии минтақа, ки қисматҳои зеринро дарбар мегирад: - дар самти идоракуни парторӯҳо; дар равияи баланд бардоштани маърифати экологӣ; васеъ намудани инфрасоҳтори экологӣ; дар соҳаи ба экология нигаронидашудаи фаъолияти субъектҳои ҳочагидорӣ; васеъ намудани сарчашмаҳои молиявию иқтисодӣ; паст кардани таъсири ҳолати техногенини нақлиёти автомобилий ва гайра, ки ҳар яки он ҷорабинҳои маҳсусро дар бар мегирад.

Мақсади таҳқиқот аз асосноккунии назария, методология ва таҳияи пешниҳодҳои амалий ҷиҳати мукаммалгардонии танзими давлатии омили экологӣ, ташаккули низоми экологӣ-иқтисодӣ ва баланд бардоштани нақши он дар таъмини рушди устувори иқтисодиёти минтақаи алоҳида иборат аст.

Вазифаҳои таҳқиқот. Мутобиқан ба мақсади гузошташуда вазифаҳои зерин муайян карда шудаанд:

- илман асоснок намудани зарурати ҳалли муаммоҳои экологӣ дар ҳудуди минтақа ва таҳқиқ кардани ҷараёни таҳаввули консепсияҳои рушди устувори минтақа;
- таҳқиқ намудани ҷанбаҳои институтсионалии ташаккули низоми экологӣ дар иқтисодиёти минтақа дар давраи мусир;
- муайян намудани усулҳои арзёбии вазъи экологии минтақа дар назария ва амалияи илми иқтисодӣ;
- арзёбии ҳолат, принципҳои ташаккули фаъолияти ҳифзи табиат ва идоракуни он дар иқтисоди бозорӣ;
- омӯхтани таҷрибаи кишварҳои ҳориҷӣ оид ба идоракунӣ ва ташкили ҳифзи табиат дар давраи мусир;
- таҳдил намудани ҳолати мусирӣ вазъи экологии минтақаҳои вилояти Суғд, муайян намудани муаммоҳои он;
- ошкорнамоии омилҳои ба вазъи экологӣ таъсиррасонанда дар минтақа;
- арзёбии механизми экологӣ дар беҳтар гардонидани муҳити сармоягузорӣ дар минтақа;
- муайян кардани роҳҳои баланд бардоштани такмили банақшагирии минтақавии ҳифзи табиат ва танзими сарбории техногенӣ;
- соҳтани модели ояндабинии вазъи экологӣ дар самти рушди устувори иқтисодиёти вилояти Суғд;

- пешниҳод намудани тавсияҳо оид ба беҳтар намудани вазъи экологӣ дар низоми таъмини рушди устувор.

Асосҳои назариявии таҳқиқот асарҳои бунёдии олимони ватанӣ ва хориҷӣ дар самти рушди концепсияҳои экологӣ, назарияи иқтисодиёти минтақа дар радифи таъмини рушди устувори иқтисодӣ, оид ба мукаммал ҳал намудани муаммоҳои экологӣ, ташаккули механизмҳои амалишавии қабули қарорҳои экологӣ дар низоми иқтисодиёти минтақавӣ баҳшида шудаанд ташкил медиҳанд. Файр аз ин санадҳои меъёрии ҳукуқӣ оид ба танзими муаммоҳои экологӣ, таъмини рушди устувор ҳам дар ҳудудҳои алоҳида ва ҳам умум дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар солҳои истиклоли давлатӣ мебошад, ки ки асоси баланд бардоштани сатҳи некуаҳволии аҳолӣ мебошад.

Асосҳои методологии таҳқиқоти диссертациониро маҷмуаи принципҳои ташкил баргузории таҳқиқот, методҳои таҳлили низомманд ва мантиқӣ, таҳлили илмӣ ва синтез, методи таҳлили муқоисавӣ, методҳои иқтисодию оморӣ, методи арзёбии коршиносӣ истифода шудаанд, ки ба коркарди ҳулосаҳои асоснок аз рӯйи натиҷаҳои таҳқиқоти диссертационӣ имконият медиҳанд. Баҳри асосноксозии натиҷаҳои тадқиқот усулҳои маҷмуавии интегралӣ, усули коррелятсионии регрессионӣ оид ба арзёбии таъсири омилҳо ба ҳолати экологӣ, инчунин муайянсозии самти такомули низоми идоракуни минтақа бозидаанд.

Аҳамияти амалии диссертасия ва истифодабарии натиҷаҳои ба даст овардашуда. Натиҷаҳои таҳқиқот барои тақмил додани системаи танзими давлатии муносибатҳои экологӣ ва иқтисодӣ ва рушди соҳибкории экологӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аҳамияти илмӣ ва амалӣ доранд. Ҳулоса ва тавсияҳоро дар фаъолияти амалии Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин вазорату идораҳои соҳавӣ, мақомоти иҷроияи маҳаллӣ дар таҳияи барномаҳои стратегӣ дар соҳаи иқтисод ва экология истифода бурдан мумкин аст.

Муқаррароти асосии рисоларо метавон дар омода кардани маводи таълимиӣ ва методӣ оид ба курси назарияи иқтисодӣ ва иқтисодиёти идоракуни мухити зист барои донишҷӯёни муассисаҳои таҳсилоти олии ҷумҳурӣ истифода бурд, ба асоснок кардани асосҳои назарияӣ ва методологии рушди устувори баҳши хизматрасонӣ ва таҳияи тавсияҳои амалӣ оид ба ташаккул ва оптимизатсияи фаъолияти бозори ҳадамоти экологӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон Муаллиф асосҳои концептуалии фаъолият ва рушди бозори хизматрасониҳои экологиро ба мардум дар асоси омӯзиш ва пажӯҳиши корҳои олимону иқтисодчиёни ватанӣ ва хориҷӣ шарҳ дода, нақш ва нақши онро дар соҳтори иқтисодиёти миллӣ ошкор кардааст; ҳусусиятҳои мушкилоти рушди бозори хизматрасониҳои экологӣ ба аҳолӣ омӯхта ва муайян карда шуда, таҳлили ҳолати ҳозира ва рушди ин бозор дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар асоси омилҳои муайяншуда, минбаъд баланд бардоштани самаранокии баҳши хизматрасонии ҷамъияти бо назардошти кам кардани таъсири манғии индустрIALIZАЦИЯ, зиёд шудани партовҳои саноатӣ ва истифодаи аз ҳад зиёди кимиё дар қишоварзӣ.

Мутобиқати диссертатсия ба ихтисос ва самти илмӣ. Диссертатсия ва натиҷаҳои он ба Шинонномаи номгӯи ихтисосҳои КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯи ихтисоси 08.00.03 – Иқтисодиёти минтақавӣ ва худудӣ мутобиқат мекунад.

Инъикоси маводҳои диссертатсия дар корҳои чопшудаи муаллиф:

Мукаррароту натиҷаҳои асосии таҳқиқоти илмӣ дар 40 кори илмии муаллиф, аз ҷумла 17 мақола дар мачаллаву нашрияҳои мансуб ба номгӯи мачаллаву нашрияҳои тақризшавандай КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон эътирофшуда нашр гардидааст.

Мундариҷаи асосӣ ва натиҷаҳои тадқиқоти диссертационӣ дар интишороти мазкур ба табъ расидаанд:

Монографияҳо:

1. **Маҳмадалий Б.Н.** Рушди устувори иқтисодии минтақаҳои Тоҷикистон дар шароити иқтисоди бозоргонӣ / Маҳмадалий Б.Н. // Дастири илмӣ. – Бӯстон, -2021. – 127 саҳ.

2. **Маҳмадалий Б.Н.** Менечменти экологӣ. / Маҳмадалий Б.Н., Саидов М.К., Ғаффоров С.Ҷ., Раҳматов А.А. // Китоби дарсӣ.. - Бӯстон, - 2021. – 165 саҳ.

3. **Маҳмадалий Б.Н.** Иқтисодиёти саноати кӯҳӣ. Маҳмадалий Б.Н., Мирзоев Э.Р.// Китоби дарсӣ. ҶДММ “Аржанг”, - Душанбе, - 2020. – 215 саҳ.

4. **Маҳмадалий Б.Н.** Лугати мухтасари истилоҳоти иутисодию иҷтимоӣ / Маҳмадалий Б.Н. // Вазорати маориф ва илми, Дошишгоҳи техникии ба номи М.Осимӣ, Коллеки техникий,. - Душанбе, - 2018.

5. **Махмадалиев Б.Н.** Вопросы интеграции экологии и развития экономики в Республике Таджикистан / Махмадалиев Б.Н. // Научная монография рекомендовано к печати научно-методическим Советом Финансово-экономическом институте Таджикистана протокол №9 от 24.04.2016г. - Душанбе: Издательство «Шарқи озод», - 2016. – 144 стр

Мақолаҳои дар мачаллаҳои тақризшавандай КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон чопшуда (бо забони аслӣ):

(1-М) **Махмадалиев Б.Н.** Муҳочирати меҳнатӣ ва пайомадҳои иқтисодии он дар мисоли Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар кишварҳо/ Махмадалиев Б.// Тоҷикистон ва ҷаҳони имрӯз. Маркази тадқиқоти стратегии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. № 3 (41). – Душанбе, 2014. – С. 120 - 124.

(2-М) **Махмадалиев Б.Н.** Модернизация экологической системы Республики Таджикистан / Махмадалиев Б.Н. // Вестник Таджикского национального университета. Серия социально-экономических и общественных наук № 2/3 (165). – Душанбе, 2015. – С. 87-89.

(3-М) **Махмадалиев Б.Н.** Категории «инновация», «экономика образования» и «концепция устойчивого развития» в национальном экономике республики таджикистан/ Исмаилов Ш.М., Махмадалиев Б.Н// Вестник педагогического университета №1 (62-1) Душанбе 2015. С.163-166.

(4-М) Махмадалиев Б.Н. Оценка действий механизмов экономико – экологического регулирования и особенности устойчивого природопользования в Таджикистане / Махмадалиев Б.Н. // Вестник Таджикского национального университета - № 2/7 (213)– Душанбе, 2016. – С.118-123.

(5-М) Махмадалиев Б.Н. Проблема рекультивации отвалов и радиоактивных отходов хвостохранилищ в Таджикистане / Махмадалиев Б.Н. // Вестник Таджикского национального университета. – № 2/2 – Душанбе, - 2017. – С. 176-179.

(6-М) Мамадалиев Б.Н. Эколого-экономические связи и необходимость развития бизнеса в Таджикистане / Вестник Таджикского национального университета. – № 2/3 (201)– Душанбе, 2016. – С. 28-29.

(7-М) Махмадалиев Б.Н. Тоҷикистон дар қатори кишварҳои пешсафи истехсоли энергияи «сабз» ва саҳми CASA – 1000 дар рушди ояндаи кишварҳои минтақа / Махмадалиев Б.Н // Вестник Таджикского национального университета.. – № 2/3 – Душанбе, 2017. – С. 169-171.

(8-М) Махмадали Б.Н. Оценка эколого-экономической ситуации в регионах Республики Таджикистан/ Махмадали Б.Н., Юсупов Х.М. // Ученые записки. Серия естественные и экономические науки. – 2021.- №3(58) - С.123-129.

(9-М) Махмадали Б.Н. Совершенствование регионального эколого-экономического механизма природопользования для обеспечения устойчивого развития/ Махмадали Б.Н// Горный Вестник Узбекистана - 2022 №3(90) – С -106 - 108.

(10-М) Махмадалиев Б.Н. Методы оценки эколого- экономического состояния региона теория и практика экономической науки / Махмадалиев Б.Н. // Вестник Таджикского национального университета серия социально-экономических наук – № 8– Душанбе, - 2022. – С. 63 -71.

(11-М) Махмадали Б.Н. Проблемы разработки концепции экологического менеджмента/ Махмадали Б.Н. // Вестник Таджикского государственного университета коммерции – № 3(42)– Душанбе,- 2022. С. 20-24.

. (12-М) Махмадали Б.Н. Танзими экологӣ дар таъмини рушди устувори иқтисодиёти минтақа / Махмадали Б.Н. // Мачалай илмию назарияй ва истехсолии “Кишоварз”– № 3(96)– Душанбе,- 2022.- С.54-58.

(13-М) Махмадали Б.Н. Управление процессом разработки и инвестиционной политики развития региона с учетом местной эколого-экономической ситуации / Махмадали Б.Н. // “Вестник университета” (Росийско – Таджикский (Славянский) университет) – № 2(47) стр.45-50 2022.

(14-М) Махмадали Б.Н. Механизми экологӣ ҳамчун омили бетаргардонии мухити сармоягузории минтақа / Шарифзода М.М., Махмадали Б.Н. // Паёми молия ва иқтисод № 2(31)– Душанбе,- 2022.- С.14-20

(15-М) Махмадали Б.Н. Вазъи рушди бозори монтакавӣ дар шароити ташаккули низоми экологӣ / Шарифзода М.М., Махмадали Б.Н. // Паёми молия ва иқтисод № 3(32)- Душанбе,- 2022.- С.30-35

(16-М) Махмадали Б.Н. Баъзе чабҳаҳои рушди устувори экологии саноат / Махмадали Б.Н. // Паёми молия ва иқтисод № 4(33)- Душанбе,- 2022.- С.15-20.

(17-М) Махмадали Б.Н. Модернизация инженерного образования в Республики Таджикистан на основе стандартов CDIO// Махмадали Б.Н., Умаржонов А.А./ Горный журнал №2 (6039) РФ, 2022 С.10-21

Мақолаҳои дар дигар маҷаллаҳо ва маҷмӯиаҳо ба нашр расида:

(18-М) Махмадалиев Б.Н. Андози иҷтимоӣ вароҳҳои такмили он дар иқтисодиёти имрӯза / Чумъабоев Х.Қ., Махмадалиев Б.Н. Шукуроҷ С.М. // “Назария ва амалияи рушди соҳаҳои иқтисодӣ дар Чумхурии Тоҷикистон” маодҳои конференсияи илмӣ-амалии ҷумҳурияйӣ. ш. Душанбе Душанбе 10 ноябрисоли 2015. – Душанбе, 2016. – С. 130-133.

(19-М) **Махмадалиев Б.Н.** Эколого – экономические связи и необходимость развитие бизнеса в Таджикистане / Махмадалиев Б.Н., Джумабоев Х.Қ., Исломов Т.С. // Материалы международной научно-практической конференции на тему «Эффективность управления государственными финансами и его значение в устойчивом развитии национальной экономики» (Душанбе, 1-2 декабря 2016 г.). – Душанбе, 2016. С. -48-53.

(20-М) **Махмадалий Б.** Таҳлили фаъолияти истеҳсолӣ-иктисоди дар минтақа ва баҳодиҳии рушди он / Махмадалий Б. // Конфронси илмӣ – амалии ҷумҳурияйӣ – Муаммои муосири коркарди канданиҳои фоиданок. – Бӯстон, - 2017. С.115-118.

(21-М) **Махмадалий Б.** Муаммои обтаксимкуни бо обтъминкунӣ ва дигар хизматрасониҳо дар минтақа / Махмадалий Б. // Конфронси илмӣ – амалии ҷумҳурияйӣ – “Даҳсолаи байналмилалии амал “Об барои рушди устувор, 2018-2028””. – Бӯстон, - 2017. С.54-56.

(22-М) **Махмадалий Б.Н.** Ҳусусиятҳои табии – ҷуғрофии минтақаҳои кӯҳии Тоҷикистон / Махмадалий Б.Н. // Маҷмӯи мақолаҳои илмӣ. Конференсияи илмӣ-амалии ҷумҳурияйӣ дар мавзӯи “Таъминоти инноватсионии рушди устувори соҳаи қишоварзӣ” Дошишгоҳи аграрии Тоҷикистон ба номи Ш. Шоҳтемур–Матбааи ҶДММ “IRAM 2017”-Душанбе, - 2018. – С. 120-124

(23-М) **Махмадалий Б.Н.** Муаммоҳои безарарсозӣ ва коркарди партовҳои қонҳои канданиҳои фоиданок / Махмадалий Б.Н., Акрамов Ш., Мирзоев Э.Р. // Конфронси илми – амалии ҷумҳурияйӣ – Муаммоҳои муосири маҷмӯи саноати кӯҳӣ – металлургӣ ва энергетикаи Ҷумҳурии Тоҷикистон. – Бӯстон, - 2018. С.25-28.

(24-М) **Махмадалий Б.Н.** Таҳлили макроиктисодии қисми даромади бучети давлатӣ дар даврони истиқлолият/ Махмадалий Б.Н., Ниёзов М.Б. // Маводҳои конференсияи илмӣ-назариявии ҷумҳурияйӣ “Техника ва технология: масъалаҳои асосӣ, дастовардҳо ва навоварӣ” Коллеҷи техникии

донишгоҳи техникии Тоҷикистон ба номи академик М.С.Осими – Душанбе, - 2018. С.59-63.

(25-М) **Маҳмадалий Б.Н.** Мотиватсияи меҳнати кормандон дар системаи муосири муносибатҳои иқтисодӣ / Маҳмадалиев Б.Н.. // Донишкадаи соҳибкорӣ ва хизмат. Конғронси илмӣ-амалӣ чумхурияӣ – Мушкилоти баҳисобгирии муҳосибӣ, таҳлил ва аудит дар корҳонаҳои тиҷоратӣ. – Душанбе, - 2019.

(26-М) **Маҳмадалий Б.Н.** Истифодаи таҳлили иқтисодӣ дар системаи идоракуни фаъолияти молиявӣ-ҳоҷагидории зиддибуҳронӣ / Маҳмадалиев Б.Н., Ақрамов Ш., Набиев Т.Т., Мирзоев Э.Р. // Донишкадаи соҳибкорӣ ва хизмат. Конғронси илмӣ-амалӣ чумхурияӣ – Мушкилоти баҳисобгирии муҳосибӣ, таҳлил ва аудит дар корзонаҳои тиҷоратӣ. – Душанбе, - 2019.с.137-142.

(27-М) **Маҳмадалий Б.Н.** Дастирии ташкилӣ ва методологияи равандҳои ташаккул ва фаъолияти марказҳои логистикӣ / Маҳмадалиев Б.Н., Ақрамов Ш., Мирзоев Э.Р. // Донишкадаи соҳибкорӣ ва хизмат. Конғронси илмӣ-амалӣ чумхурияӣ – Мушкилоти баҳисобгирии муҳосибӣ, таҳлил ва аудит дар корҳонаҳои тиҷоратӣ. – Душанбе, - 2019.

(28-М) **Маҳмадалий Б.Н.** Нерӯғунҷоиши истеҳсоли ҳочагии қишлоқ / Маҳмадалиев Б.Н., Ақрамов Ш., Мирзоев Э.Р. // Донишкадаи соҳибкорӣ ва хизмат. Конғронси илмӣ-амалӣ чумхурияӣ – Мушкилоти баҳисобгирии муҳосибӣ, таҳлил ва аудит дар корҳонаҳои тиҷоратӣ. – Душанбе, - 2019.

(29-М) **Маҳмадалий Б.Н.** Ҳолат ва имконияти рушди энергияи бод дар ҳочагии қишлоқ/ Маҳмадалиев Б.Н., Мирзоев Э.Р., Мирзоев Х.А. // ДДО ба номи С.Айнӣ. Конғронси илмӣ-амалӣ чумхурияӣ. Нақши хунарҳои мардумӣ ва пойдории фарҳанги миллию – Душанбе, - 2019.

(30-М) **Маҳмадалий Б.Н.** Методы и основы управления развитием промышленного производства в условиях цифровой экономики региона / Маҳмадалий Б.Н.// Маводҳои конғронси илмӣ - амалии чумхурияӣ, «Соҳаи кӯҳкорӣ ва металлургия яке аз заминаҳои асосии саноатиқунонии босуръати кмшвар». – Бӯстон, 2020. С. 81-83.

(31-М) **Маҳмадалий Б.Н.** Иқтисодиёти рақами: мағҳум, ҳусусиятҳо ва дурнамо дар бозори Тоҷикистон / Маҳмадалий Б.Н., Облоқулов В.М., Раҳматов А.А., Мавлонов М // Маводҳои конғронси илмӣ - амалии чумхурияӣ, «Муаммоҳои ташаккули металлургияи рақами ва мошинсозӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон». – Бӯстон, 2021. С. 47-49

(32-М) **Маҳмадалий Б.Н.** Кросс-кластерное взаимодействие как модель формирования сетевой экономики ЕАЭС / Маҳмадалий Б.Н., Ниязова С.К., Мавлонов М // Маводҳои конғронси илмӣ - амалии чумхурияӣ, «Муаммоҳои ташаккули металлургияи рақами ва мошинсозӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон». – Бӯстон, 2021. С. 43-47.

(33-М) **Маҳмадалий Б.Н.** Иқтисодиёти рақами ҳамчун механизми сиёсати муассири экологӣ ва иқтисодӣ / Маҳмадалий Б.Н., Ниязова С.К., Саидов М.К, Мавлонов М // Маводҳои конғронси илмӣ - амалии чумхурияӣ, «Муаммоҳои

ташаккули металлургияи рақамӣ ва мошинсозӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон». – Бӯston, 2021. С. 41-43

(34-М) Маҳмадалӣ Б.Н. Проектирование инженерных образовательных программ в соответствии со стандартами подхода CDIO – залог успешной международной аккредитации / Маҳмадалӣ Б.Н., Умарҷонов А.А. // Маводи конференсияи 2-юми илмӣ-амалии ҷумҳурияйӣ “Идораи сифати таълим дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон”, баҳшида ба 30-солагии Истиклолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон. ДПДТТ ба номи академик М.С. Осими – Ҳуҷанд, 2021. С. 253-262.

(35-М) Маҳмадалӣ Б.Н. Технологияи замонавии таълими электронӣ / Маҳмадалӣ Б.Н. // Маводҳои конфронси илмӣ - амалии ҷумҳурияйӣ, «Фаъолияти инноватсионӣ ҳамчун омили рушди босуръати иҷтимоӣ ва иқтисодӣ дар саноат». – Бӯston, 2021. С. 55-58.

(36-М) Маҳмадалӣ Б.Н. Иштироки муассисаи олии таълимии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҳалли муаммоҳои глобалии обӣ / Маҳмадалӣ Б.Н., Разыков З.А., Хоҷибоев Д.Д. // Конфронси байналмилалӣ илмӣ амалӣ дар мавзӯи “Масоили ҷаҳонии экобиологӣ ва таъсири он ба муносабатҳои байнамилалӣ ва раванди глобализатсионӣ. – Душанбе, 2021.

(37-М) Маҳмадалӣ Б.Н. Иқтисоди ракамӣ: Пишрафти технологӣ ва истифодаи таҷҳизот бо усулҳои нав / Маҳмадалӣ Б.Н. Облоқулов В.М. // Маводҳои конфронси илмӣ - амалии ҷумҳурияйӣ, «Масъалаҳои мубрами илмҳои табии, дақиқ, риёзӣ ва техникий дар рушди саноат». – Бӯston, 2022. С. 5 - 8.

(38-М) Mahmadali B.N. Improvement of environmental and economic mechanism to increase the investment attractiveness of region of the republic of Tajikistan / Mahmadali B.N. // Polytechnic Institut jf Porto “Journal P.PORTO” (Portugal). 25th May 2022.

(39-М) Маҳмадалӣ Б.Н. Эволюцияи назарияи рушди устувор дар низомҳои иқтисодии - иҷтимоӣ / Маҳмадалӣ Б.Н. // Конфронси илмӣ - амалии байналмилалӣ “Истифодабарии захираҳои табии, экология ва рушди устувор” дар доираи Даҳсолаи байналмилалии амал “Об барои рушди устувор” солҳои 2018-2028 Душанбе, 2022. С. 143-149.

(40-М) Маҳмадалӣ Б.Н. Асосҳои низоми экологӣ дар иқтисодиёти минтақа / Маҳмадалӣ Б.Н. // Конфронси илмӣ - амалии байналмилалӣ “Истифодабарии захираҳои табии, экология ва рушди устувор” дар доираи Даҳсолаи байналмилалии амал “Об барои рушди устувор” солҳои 2018-2028 Душанбе, 2022. С. 150 - 157.

Чаласан кафедра қарор қабул кард:

1. Диссертацияи доктории Маҳмадалӣ Бахтиёр Набӣ ба талаботи “Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ”, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 тасдиқ гардидааст, мутобиқат мекунад.

2. Диссертацияи Маҳмадалӣ Бахтиёр Набӣ дар мавзӯи “Такмили танзими омили экологӣ дар таъмини рушди устуори иқтисодиёти минтақа: назария ва амалия” таҳқикоти мукаммал ва ба анҷомрасида буда, он барои дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.03 – Иқтисодиёти минтақавӣ ва ҳудудӣ ҷавобгӯ аст ва барои ҳимоя ба Шурӯи диссертационӣ пешниҳод карда мешавад.

3. Хулоса дар ҷаласаи васеи кафедраи иқтисоди корхонаҳо ва соҳибкории Доғонишишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон қабул карда шудааст.

Дар ҷаласа 12 нафар иштирок намуданд.

Натиҷаҳои овоздиҳӣ: “тарафдор” – 12 нафар, “муқобил” – нест, “бетараф” – нест, протоколи №8 аз 3 марта соли 2022 тасдиқ гардидааст.

**Раиси маҷлис, мудири кафедраи
иқтисоди корхонаҳо ва соҳибкории
Доғонишишгоҳи давлатии молия
ва иқтисоди Тоҷикистон н.и.и., дотсент**

Нуридинов С.З.

**Котиби маҷлис, коргузори кафедраи
иқтисоди корхонаҳо ва соҳибкории
Доғонишишгоҳи давлатии молия
ва иқтисоди Тоҷикистон
Имзоҳои:**

Ҷӯраева Н.У.

Нуридинов С.З. ва Ҷӯраева Н.У.-ро
тасдиқ менамоям.
Сардори шуъбаи кадрҳо ва корҳои
маҳсуси Доғонишишгоҳи давлатии молия
ва иқтисоди Тоҷикистон

Суроға:

734067, Ҷумҳурии Тоҷикистон
ш. Душанбе, кӯчаи Нахимов 64/14,
ДДМИТ [www.tgfeu@tgfeu.tj](mailto:tgfeu@tgfeu.tj)
Тел: (992) 231-08-43 Котибот: (992) 227-30-75